

Фоменко Андрій Євгенович
ректор Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук,
Заслужений юрист України

КРИМІНОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Закон України «Про Національну поліцію» [1] у ч. 1 ст. 1 визначає, що Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. У ст. 2 – завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Закон України «Про національну безпеку України» [2] національну безпеку України визначає як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз; громадську безпеку і порядок як захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз.

Якщо вважати громадську безпеку і порядок тотожними поняттями публічній безпеці і порядку, то стає очевидним той факт, що поліція служить суспільству шляхом надання поліцейських послуг у сфері забезпечення національної безпеки України. Це пояснюється тим, що самі національні інтереси України слід розуміти як життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [2].

Знову ж таки стає аксіомою той факт, що поліція є основним суб'єктом правозастосування в країні, до покращення якості якого є постійний соціальний запит. Особливо це стосується служінню суспільству шляхом надання поліцейських послуг у сфері протидії злочинності, яка розвивається разом із прогресивними досягненнями людства. Безумовно, це вимагає від діяльності поліції з протидії злочинності використовувати як наявні наукові здобутки, так й постійно провокувати проведення нових досліджень. Не стоїть остеронь цих процесів кримінологічна наука, одним з головних завдань якої є наукове супроводження протидії злочинності.

Так, О.С. Іщуком у 2018 році захищено докторську дисертацію, у якій він, серед всього іншого, сформулював поняття кримінологічної діяльності органів прокуратури як інтегрованої в єдину систему протидії злочинності сукупності функціональних елементів (засобів, форм і видів діяльності), за допомогою яких суб'єкт впливає на фактори злочинності, досягаючи тим самим результативного виконання визначених для органів прокуратури завдань і функцій. Її складають правозастосовна, юрисдикційна, правоустановча, правороз'яснювальна, правонаділяюча і наглядова діяльність, інтегративним фактором для яких є цільова спрямованість на комплексне забезпечення безпеки в соціумі [3, с. 4].

Як бачимо, кримінологічна діяльність органів прокуратури суттєво відрізняється від кримінологічної діяльності поліції, а тому комплексне дослідження проблеми кримінологічної діяльності Національної поліції як у теоретичній, так й практичній площині, одночасно сприятиме вцілому її правозастосовній діяльності, а тому і якіснішому служінню суспільству.

Якщо правоохоронна діяльність – це проведення конкретних операцій з профілактики, запобігання, припинення, розкриття злочинів і вжиття передбачених законом та відповідними нормативними актами заходів, а також відшкодування шкоди від злочинів,

відновлення порушених прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб [4, с. 89], то кримінологічна діяльність Національної поліції мною в подальшому буде охарактеризована з позиції інтегрованої системи усіх заходів з протидії злочинності в першу чергу шляхом нейтралізації або мінімізації причин та умов, що сприяють вчиненню конкретних злочинів.

Отже, кримінологічна діяльність Національної поліції України відіграє провідну роль в забезпеченні національної безпеки щодо нейтралізації внутрішніх загроз життєво важливим інтересам людини, суспільства та держави. Очевидно, що така діяльність потребує науково обґрунтованих рекомендацій, впровадження яких зможе забезпечити постійну високу динаміку довіри народу поліції як основного показника ефективності її роботи.

У цьому питанні варто погодитися із тими вченими, які вважають, що лише за умови формування та запровадження у правозастосовну діяльність нових підходів до діяльності правоохоронних та судових органів, а головне – нових підходів до оцінки їх роботи, можна буде із впевненістю констатувати про досягнення певного рівня відчуття захищеності кожного із нас. Профілактика та запобігання правопорушенням має стати таким же вагомим показником діяльності відповідних суб'єктів, як і кількість виявлених правопорушень та осіб, які їх вчинили, і кількість притягнених осіб до різних видів юридичної відповідальності тощо.

Звичайно, формулу ефективності діяльності органів правопорядку слід перш за все виводити не за допомогою статистики й кількісних показників, а через якісні показники, ґрунтовний аналіз котрих призведе до усвідомлення змісту проблем одержання певного рівня даної ефективності. Якість запобіжної діяльності зумовлюється результативністю, неупередженістю та професіоналізмом уповноважених державних органів та їх посадових осіб, від роботи яких залежить ще й рівень довіри громадян до владних інституцій.

Проголошені завдання можливо буде реалізувати в комплексі із прийняттям Верховною Радою України законів України «Про профілактику правопорушень» та «Про статистичні обліки правопорушень», змістовне наповнення яких цілком і повністю залежить від представників кримінологічної науки.

З урахуванням викладеного, слід визнати, що головним завданням кримінології на сучасному етапі розвитку державності є запровадження в діяльність уповноважених державних органів та громадських організацій генеральної лінії розуміння того, що рівень правопорушень можна знизити двома шляхами: шляхом мінімізації причин протиправної поведінки і шляхом посилення заходів в тому числі кримінальної репресії. Набагато легше усунути причину, ніж потім боротися із наслідками. Злочинність не можна побороти чи викоринити, можна лише на декілька показників її знизити до соціально терпимого або краще соціально прийняттого рівня. Саме тому слід приділяти основну увагу кримінологічному прогнозуванню та індивідуальній профілактиці правопорушень з тими особами, які схильні до їх вчинення, нарешті слід навчитися працювати на випередження. Кримінологічна діяльність Національної поліції України як основного суб'єкта правозастосування має відігравати тут провідну роль.

1. Про Національну поліцію: Закон України № 580-VIII від 02 липня 2015 року. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. Ст. 379. З наступними змінами та доповненнями.

2. Про національну безпеку України: Закон України № 2469-VIII від 21 червня 2018 року. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 31. Ст. 241. З наступними змінами та доповненнями.

3. Ішук О.С. Теоретико-методологічні та практичні засади кримінологічної діяльності органів прокуратури України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2016. 30 с.

4. Кримінологія. Особлива частина: навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, О.Г. Кальман; За редакцією І.М. Даньшина. Харків: Право, 1999. 232 с.